

Пролог

1799 рік. Волинь

Хоч продиратися крізь хащі було нелегко, солдати Єлецького полку вперто йшли вперед, розсипавшись цепом і насторожено озираючись увсебіч. Ці землі лише кілька років тому Росія приєднала до себе після остаточного розподілу Польщі, тому і люди, і сама земля були ворожими до російських солдатів.

Піп Феропонт ненавидів і цей ліс, і цю землю, і цих людей. Він ненавидів їх з того самого дня, як приїхав зі Смоленська у це Богом забуте лісисте і болотисте місце, яке здавна називалося Волинню. Ненавидів, бо холопи, що жили тут, мали нахабство вважати себе вільними людьми. Вільними! Без віри в царя та єдиного Бога! І не відали єретики, що істинне царство Боже на небі і цар на Землі — це ті два стовпи, на яких будується добробут кожного раба божого. Всім, хто думає інакше — смерть і пекло!

— Ще далеко? — перервав роздуми Феропонта командир мушкетерської роти, поручик Мамочкін. — Мене ці чортові комарі скоро доконають.

— Не згадуй нечистого до ночі, — суворо наказав піп. — Шкода, що сина старости твої солдати, пане поручику, таки упустили.

— Так, а хто ж знав, що він такий проворний? Та й староста, собака, сина виховав без поваги до слуг госуларевих. Але я йому це пригадаю, як повернемося назад. Він в мене шпіцрутенів наїсться досхочу.

— Ми не за цим сюди йдемо, — нагадав Феропонт. — Маємо благословення Боже на винищення кубла язичницького, а не на розправу швидко.

— От тільки не треба мені Богом під ніс тицяти, — Мамочкін різко відвів у сторону руку попа, в якій той стискав велике мідне розп'яття. — І буде краще, батюшко, якщо кожен займатиметься своєю справою: ти — Боже царство в люди нестимеш, а ми — підтримуватимемо твої проповіді багнетами.

Піп нічого не відповів, лише подивився важко на поручика, немов поглядом своїм анафему накладав. Знав би цей дворянчик, що таке Срібне Джерело...

Власне, заради нього Ферапонт і залишив свою далеко не бідну парафію у Смоленську, коли випадково у його руки потрапив стародавній літопис землі Волинської. Втім, не зовсім випадково. Одна шляхетна парафіянка на сповіді зізналася, що шукає певний документ, який зберігають у бібліотеці митрополита Новгородського Гавриїла. Мовляв, у документі тому — шлях до благ божественних, що біля озера Невідомка сховані. Ферапонт, зацікавившись словами вірянки, віднайшов пергамент у сховищі. Чомусь зачепила Ферапонта одна фраза з того літопису: «і джерело те Срібне не за назвою або кольором, але за дією. Бо той, хто води із Джерела Срібного нап'ється, зірки чути стане і звіра розуміти зможе, і птахів, й іншу живину. І духи лісові, річкові та польові бачити зможе, бо очі йому тепер розплющені стануть. І побачить він світ інший, в якому люди живуть, як боги, а боги рівними їх собі вважають. А ще літа свої той, хто води із Джерела вип'є, рахувати перестане». Запали в душу попа ці слова. Бо зрозумів Ферапонт, що джерело те дарує безсмертя.

Тож, отримавши благословення митрополита Гавриїла на подвиг православний у землях поганських, відправився піп у путь. Але не так все склалося, як малювалося в уяві. Хоч лісами та болотами славилася Волинь, однак глухоманню назвати її було складно. І дороги тут побудували місцеві мешканці кращі, ніж на росії, і села їхні були аж ніяк не бідними. І люди жили тут не у невігластві, а у мудрості

та злагоді. Жили вільно, старих богів прославляючи, але й Христа не цураючись, бурштин добуваючи та хліб зрощуючи. І вразило Ферапонта таке життя, і думки гнівні в голові оселилися. Бо ніхто з холопів на росії не має права жити так само вільно, як слуги Божі та государеві.

Більше року провів піп у пошуках, доки не почув випадково про село Мосирець біля озера Невідомка. Шлях до того села був нелегкий, але Ферапонт таки знайшов його. Він оселився серед селян, почав проповідувати. Але не слухали люди проповідей його. Сміялися зі слів, насміхалися з мови, вважаючи блаженним.

Ішов час. Поступово ставав своїм Ферапонт серед поселенців. Йому і хату громада допомогла збудувати, на господарство таке-сяке всім миром зібралися. А піп за селянами уважно спостерігав, куди вони іноді надвечір зникали майже всім селом, а потім поверталися за день чи два, втомлені та щасливі. Він багато разів просився піти з ними, навіть слідкувати намагався, але все було даремно.

І от, понад рік потому, його нарешті взяли із собою до Джерела Срібного. Воно в лісі протікало, серед гаю зеленого, але дорогу до нього відала лише Катерина — молода жінка, яку всі якою звали. Вона і людей, і тварин лікувала. Кажуть, навіть звірину різну розуміла. І скуштував Ферапонт води срібної. І відкрилися йому таємниці казкові. І світ він побачив зовсім інший, в якому люди справді з богами жили в мирі та злагоді, і були їм рівними. І возрадувалася його душа при тому, неначе світла Божественного торкнулася вона. І зажадав Ферапонт сили богів.

Але задля цього треба було стати володарем Джерела, на свій бік Катерину перетягти, підкорити...

Не скорилася молода яга. В обличчя Ферапонту засміялася і з халупи своєї на курячих лапах вигнала. І вирішив тоді піп знищити Джерело. Тому і листа митрополиту написав про єресь відьомську, і солдатів до села привів,

яких із Могильова митрополит випросив у царя «дабы страха пуцего на селян наслати да в веру святую православною возвернути овец заблудших».

— Здається, прийшли, — повідомив поручику Ферапонт.

— Добре було б, — буркнув незадоволено той. — До вечора залишилося всього нічого, а мені щось у лісі не дуже до вподоби ночувати. Боязко.

— То накажи галявину оточити і нікого не випускати, — підказав піп. — Стріляти у все, що рухатиметься. В усе!

Уже за кілька хвилин невеличка галявина була оточена з усіх боків. Але, побачивши хатинку, яка стояла на колодах, здалеку на велетенські курячі лапи схожих, солдати перелякано хрестилися та захисні знаки на чоло клали, душу свою захищаючи.

— Не бійтеся! — голосно наказав Ферапонт, розп'яттям хресне знамення перед собою кладучи. — З нами Бог, діва Марія та всі святі. Не зробить відьма нічого ані вам, ані душам вашим. А ви творіть все, що накажу. Бо гріхи ваші я на себе візьму і відмолювати їх стану до кінця днів моїх.

Послухали попа солдати і рушили вперед. До хатини підбралися обережно, тримаючи зброю наготові.

А тим часом небо почало затягуватися хмарами. Сонячні промені зникли, над лісом згустилася темрява. І коли перша блискавка в повній тиші вдарила у землю, солдати мало не попадали від страху. Поручик не дуже в ті всі байки про відьом вірив, але й він мимоволі присів та почав хреститися, коли вслід за громовицею зірвався буревій. Ліс зашумів, дерева заскрипіли. А ті з них, в які влучали блискавки, зі страшним тріском спалахували, перетворюючи темряву на день ясний.

Перелякані солдати вже не могли рухатися. Вони читали молитви вголос і швидко-швидко осіняли себе хресним знаменням.

— Може, повернемося? — намагався перекричати завивання вітру Мамочкін.